

PODOABE DIN BRONZ CU EMAIL DIN DACIA POROLISSENSIS.

I. APLICI

În anul 1989 cînd a fost publicată monografia complexului daco-roman Porolissum, nu s-a dat atenție podoabelor din bronz cu email¹. S-a procedat astfel pentru că aceste produse păreau puține, iar pe de altă parte că nu se cunoșteau astfel de podoabe din provinciile dacice² și nici problema podoabelor cu email din Imperiu³. După anul 1977, săpăturile arheologice executate la Porolissum au scos la lumină numeroase podoabe de bronz cu email. Acest fapt a impus pe de-o parte restituirea materialelor de acest gen de la Porolissum din punct de vedere tehnic, iar pe de altă parte publicarea sistematică a lor, cu scopul de a le face cunoscute cercetătorilor. Sperăm că apariția lucrării noastre să stîrnească dorința de a face cunoscută prezența unor produse similare din alte așezări, produse care, foarte probabil, zac încă necunoscute prin depozitele muzeelor.

Existența podoabelor emailate ridică mai multe probleme, unele dintre ele importante pentru istoria provinciei. Dacă produsele emailate au fost în chip permanent importate, atunci se pune problema locului sau locurilor de unde au fost importate, deci stabilirea legăturilor economice a Țării provinciei (provinciilor) dacice. Dacă podoabele cu email au fost produse locale, atunci apare problema extrem de interesantă a determinării și cunoașterii atelierelor pentru produs obiecte de bronz și emailuri. În cazul orașului Porolissum, unde avem atestată producerea și turnarea bronzului, unde avem atestate alte produse din sticlă și email (geme, mărgelile etc.) existența unui atare atelier pentru podoabe emailate nu ar constitui o surpriză.⁴

¹ N. Gudea, *Porolissum. Un complex arheologic daco-roman la marginea de Nord a Imperiului Roman*, Zălau, 1980 = *ActaMP*, 13, 1989 (prescurtat Gudea 1989).

² La data aceea nu cunoșteam decît cîteva produse emailate de la Buciumi castru.

³ Principalele lucrări despre podoabe emailate (care existau și la data elaborării lucrării) pe care le-am folosit pentru cercetarea aplicelor noastre și pentru cunoștințe teoretice au fost: L. Jacobi, *Das Römerkastell von Saalburg bei Homburg vor der Höhe*, Homburg, 1897; B. Sellye, *Les bronzes émaillés de la Pannonie romaine*, Budapest, 1938 (*DissPann*, II, 8); Kurt Exner, *Die Provinzialrömischen Emailfibeln der Rheinlande*, în *BRGK*, 1940 (extras).

Numeroase fibule și aplici emailate, dar și alte obiecte de același gen au fost prezentate, în trecut, în diversele lucrări privind așezări de epocă romană; Syria (T. G. Frisch — N. P. Toll, *The excavations at Dura Europos. Final report IV. Part IV. Fascicule 1. The bronze objects*, Yale, 1949; Raetia (N. Walke, *Das römische Donaukastell Straubing-Serviodunum*, Berlin, 1965); Britannia (Anne S. Robertson, *Birrens (Blatoburgium)*, Edinburgh, 1975).

⁴ Gudea 1989, p. 234—236 prezintă și comentează obiectele și podoabele din sticlă (vase de uz casnic, geme, mărgelile, inele, brățări). Între geme și mărgelile există unele care par executate tot în tehnica emailului.

Materialul pe care îl publicăm și îl comentăm în cele ce urmează constă din aplice⁵, adică podoabe care se prindeau pe echipamentul militar sau civil (pieptar) cu ajutorul unor cuie sau nituri. Există însă și alte podoabe emailate (fibule, pandantive etc.) sau obiecte decorative de care ne vom ocupa într-un alt articol.

În monografia despre Porolissum podoabele emailate cuprindeau: fibule (pl. CXCv/2, 3, 4, 10, 11, 13, 14, 15, 16, 16, 18, 19), aplice disc (pl. CC/5, 15, 16, 17, 18, 20, 21), pl. CCI/1—57, aplice ovale (pl. CCVIII/37—40). Aceste podoabe au fost încadrate în grupele generale de aplice, făcându-se abstracție de existența emailului. Cam același lucru s-a petrecut și cu aplicile din castrul de la Buciumi⁶. În prezenta lucrare vom relua toate aplicile cu email la care am putut determina sigur existența acestuia și vom publica toate aplicile cu email determinate ca atare din săpăturile curente din castrul Pomet, amfiteatru, oraș — secțiunile cercetate de noi. A mai rămas nepublicat materialul care încă nu a fost curățat și determinat.

Repertoriul aplicilor emailate ne permite câteva observații cu caracter general în legătură cu aplicile. Suma acestor observații nu epuizează însă problema. Vom discuta: 1. câteva probleme în legătură cu modul de prezentare al acestor materiale; 2. modul cum se grupează aplicile emailate; 3. o împărțire a aplicelor după culoarea și dispunerea emailului; 4. câteva constatări în legătură cu datarea aplicelor cu email; 5. probleme în legătură cu originea și proveniența aplicelor; 6. probleme în legătură cu existența unui centru de producție în Dacia Porolissensis.

1. Descrierea aplicelor emailate, și în general a materialului emailat, ridică câteva probleme. Mai întâi că nu există un sistem de descriere unanim acceptat. Modelul pe care l-am acceptat ar putea să nu fie cel mai bun. Noi am dat dimensiunile principale ale pieselor: diametrul exterior, grosimea plăcii și grosimea ramei. Nu am menționat diametrul cercurilor de pe placă și grosimea ramelor dintre ele. Stabilirea culorii emailului s-a făcut destul de arbitrar, dar după catalogul de culori Michel Schwankberger *Farbenführer* (München, 1951). Prezentarea părților emailate s-a făcut de la centru spre exterior. La piesele reluate (Gudea, 1989) am constatat de multe ori inadvertențe fie legate de dimensiuni, fie de prezența și culoarea emailului. Am încercat acum să le îndreptăm, încadrându-le în sistemul acesta nou de descriere.

2. Am grupat aplicile emailate după formă, iar în cadrul formei principale după dimensiuni. Această împărțire, acum, nu pare a avea vre-o valoare tipologică sau cronologică. Ea constituie însă cea dintâi grupare a aplicelor cu email din provincia Dacia, grupare care permite analogii sau apropieri de materiale similare din alte provincii romane. Nu ne-am folosit însă de analogiile existente. Motivele principale au fost două: a. mai întâi că materialul cu care operăm este redus cantitativ, iar cunoștințele noastre în acest domeniu nu sunt la cel mai bun nivel; b. lucrările care există sunt mai vechi, iar ilustrația alb-negru nu reflectă bine situația emailului și culorile reale. Trebuie însă să subliniem că dintre lucrările consultate (vezi nota 3) cea privind fibulele din provinciile Pannonia prezintă numeroase piese similare, ba câteva chiar identice. Nu ne putem însă hazarda să

⁵ Termenul aplică are un înțeles foarte larg. Tocmai de aceea ar fi necesar un studiu special asupra obiectelor din această categorie de piese.

⁶ Gudea 1989, p. 300—304 (fibule), p. 304—309 (aplice) și repertoriul lor (p. 620—621, 629—630, 632—635).

stabilim că Pannonia a fost locul de origine sau de proveniență (deși ar fi foarte posibil). În aceeași măsură nu ne putem hazarda să afirmăm că unele aplici emailate au fost produse într-unul din atelierele din provinciile dacice.

Am format următoarele grupe mari de aplici:

- I aplici disc de dimensiuni mici (până la 1,5 cm)
de dimensiuni mijlocii (între 1,5—2,00 cm)
de dimensiuni mari (peste 2,00 cm)
- II aplici ovale de dimensiuni mici (până la 3,00 cm)
de dimensiuni mijlocii (între 3,00—4,00 cm)
de dimensiuni mari (peste 4,00 cm)
- III aplici patrulatere
- IV aplici romboidale cu protuberanțe circulare

Cele mai numeroase sunt, desigur, aplicile disc. Din păcate multe din ele nu au mai păstrat emailul. În unele cazuri stabilirea culorii emailului s-a făcut după resturi foarte mici, care nu constituie o garanție că determinarea a fost bună.

3. Din punct de vedere al culorii emailului, al disponerii lui pe culori, pot fi formate următoarele grupe:

- aplici disc de dimensiuni mici* cu email într-o singură culoare (pl. I/1—5)
 - cu email în două culori; fond general și trei raze de altă culoare (pl. I/6—8)
 - cu email în două culori în două cercuri concentrice (pl. II/1—16; IV/1—16)
 - cu email în două culori în două cercuri concentrice și în cercul exterior cinci raze de altă culoare (pl. I/9—14)
 - cu email în două culori în trei cercuri concentrice și în cercul exterior cinci raze de altă culoare (pl. I/15—16)
- aplici de dimensiuni mijlocii*
 - cu email în două culori în două cercuri concentrice (pl. IV/1—16)
 - cu email în trei culori în trei cercuri concentrice (pl. V, 1—3, 12)
 - cu email în trei culori: două în două cercuri concentrice a treia în cercul exterior sub formă de cerculețe mici sau raze (patru sau cinci) (pl. V, 4, 5, 10)
- aplici de dimensiuni mari*
 - cu email în două culori în două cercuri concentrice (pl. VI, 1—12, VII, 1—3)
 - cu email în trei culori în trei cercuri concentrice (pl. VII, 5—13)
 - cu email în trei culori în două cercuri concentrice; în cercul exterior a treia culoare sub formă de puncte (cerculețe) (pl. VII, 4).
 - cu email în patru culori (trei + una repetată) în trei cercuri concentrice; în cercul exterior raze (patru sau cinci) (pl. VIII, 2—5)
- aplici ovale*
 - cu email în două culori în două ovale concentrice (pl. X, 1—6)
 - cu email în două culori + una repetată în cercul central (pl. X, 7, 9)
 - cu email în trei culori, una în ovalul central, celelalte două alternând în ovalul exterior (pl. X, 8)
- aplici patrulatere*
 - cu email în două culori dispuse în șiruri diferite 2+1 (pl. XI, 1, 2)
 - cu email într-o singură culoare turnat în casetele aceleiași piese (pl. XI, 4—6)
 - cu email în trei culori combinate (pl. XI, 3)

Nu știm acum, și din cauza numărului mic de podoabe cu care operăm, dacă disponerea emailului are vre-o semnificație tehnică sau cronologică. S-ar putea însă, ca într-o fază următoare a cercetărilor la care vom adăuga și analizele de email să se poată stabili dacă emailul este local sau străin, dacă anumite culori sau nuanțe sunt caracteristice unei anumite zone sau centru de producție.

4. Problemele în legătură cu datarea sunt și mai complicate. Noi am considerat aprioric că piesele găsite prin descoperire întâmplătoare, deci toate cele provenind din colecțiile vechi (Wesselényi-Teleki, S. Papiriu-Pop etc.), fiind găsite la suprafață ar putea aparține ultimelor straturi de locuire și deci datează din secolul III d.Ch. unele poate chiar mai târziu. Considerăm că, mergând mai departe:

pe această idee, datarea ar putea fi limitată chiar la a doua jumătate a secolului. Bineînțeles că o asemenea apreciere poate fi oricând emendată. Piesele descoperite prin săpături arheologice nu oferă date mult mai sigure. Unele provin însă din straturi sigur databile în secolul II, unele chiar de pe la începutul vieții provinciei, altele pot fi datate în secolul III. Pentru că nu am urmărit în mod special problemele cronologice, nu am apelat la asocieri mai bune ale aplicelor găsite în săpături cu alte materiale datate, cum ar fi monetele sau fibulele. Se poate spune acum, în mod cert, că aplicile emailate au intrat în provincia Porolissensis odată cu trupele de ocupație. Începând de la acea dată pînă la sfîrșitul existenței provinciei ele sunt prezente. Nu putem acum aprecia dacă prezența lor este limitată doar la castru și orașe. Sigur este că într-un centru cum era Porolissum ele erau destul de numeroase. Noi am găsit numai o parte din cele purtate sau pierdute de ei și încă nu suntem siguri că am epuizat cercetarea lor.

5. Este acum destul de dificil să vorbim despre originea aplicelor. Teoretic discutînd se poate afirma că apariția lor la Porolissum trebuie legată de locul de unde au venit unitățile militare. Cum cele mai multe unități militare de la Porolissum au venit din Pannonia Inferior trebuie să admitem că de acolo au fost aduse primele aplici. Analogiile pe care le oferă aplicile din Pannonia Inferior⁷ sugerează că este posibilă o atare origine. Din păcate însă nici aplicile publicate din Pannonia nu sunt foarte bine datate așa încît nu putem stabili un „orizont” de aplici databil de la începutul secolului II nici acolo, dar nici la Porolissum. Există însă atît de multe asemănări, analogii și chiar identități, încît nu se poate nega posibilitatea ca cele dintîi aplici și încă mulți ani după cucerire să fi fost aduse din Pannonia Inferior. Mai știm, deasemenea, că principalele legături comerciale ale provinciilor dacice (Porolissensis și Apulensis mai ales) se făceau în direcția Sud-Vest spre provinciile Moesia Superior, Pannonia Inferior și Dalmația⁸. Aceasta ar sugera că din această direcție au putut veni spre Dacia astfel de produse tot timpul existenței ei. În același timp însă la Porolissum s-au deschis ateliere de prelucrat bronzul, se cunosc dovezi în legătură cu ateliere pentru geme din sticlă, inele din sticlă și alte produse din sticlă, ceea ce ar permite să presupunem că meșterii porolissensi au putut produce și emailul necesar pentru astfel de piese. Pînă la efectuarea unor analize chimice, pînă la găsirea unor piese unicat, produse sigure ale acestor ateliere, presupunerea rămîne doar ca ipoteză de lucru.

6. Cu această ipoteză am atins și problema foarte delicată a existenței unor ateliere pentru produs emailuri la Porolissum. Nimic nu se opune existenței lor, dar încă nu avem nici o dovadă. Singurele dovezi în sprijinul existenței sunt produsele de același gen (geme, inele, brățări) care presupuneau aceleași procedee sau procedee similare de lucru.

Cercetarea podoabelor emailate de la Porolissum și din jur este la început. Sperăm că odată cu progresele ei vom ajunge la date tot mai numeroase atît în ce privește problemele tehnice cît și, mai ales, cele istorice.

REPERTORIUL PIESELOR STUDIATE

Planșa I

Aplici disc de dimensiuni mici (pînă la 1,5 cm) unicolore (1—5) și bicolore

1. Aplică; din bronz turnat; întregă, dar butonul de fixare foarte oxidat; d = 1,00 cm; gr placă = 0,2 mm; ramă de 1,5 mm; email verde; se disting cinci puncte de email verde mai închis încastrate în emailul verde; sec. III d.Ch.; Porolissum; amfiteatru; 1985; MIAZ f.n.i.

⁷ N. Gudea — C. Pop, în *Castrul roman de la Buciumi*, Zălau, 1972, p. 72, nr. 1 (aplică în formă de cruce), p. 72, nr. 1 (aplică în formă de ploscă).

⁸ B. Sellye, *op. cit.*,

⁹ M. Macrea, *Viața în Dacia romană*, București, 1969, p. 321—323, 325.

2. Aplică; din bronz turnat; întreagă; d = 1,3 cm; gr placă = 1 mm; gr ramă = 1,3 mm; L picior = 0,5 cm; email albastru deschis; sec. II d.Ch.; Buciumi castru; baraca nr. 1; a = 1,00 m; MIAZ Inv. CC 543/1973.

3. Aplică; din bronz turnat; fragment; vârful cuiului de fixare rupt; d = 1,3 cm; gr ramă = 1,3 mm; gr placă = 1,5 mm; email albastru; sec. III d.Ch.; Porolissum; castru Pomet, latius sinistrum, clădirea C4; MIAZ Inv. CC 245/1984.

4. Aplică; din bronz turnat; fragment; cuiul rupt; d = 1,2 cm; gr placă = 2 mm; gr ramă = 1 mm; email albastru; secolul III d.Ch.; Porolissum; f.l.d.; d.i. la suprafață; MIAZ Inc. CC 401/1966.

5. Aplică; din bronz turnat; întreagă; doar vârful cuiului tocit; d = 1,1 cm; gr ramă = 1 mm; gr placă 1,1 mm; Lp cui = 0,7 cm; email roșu; Porolissum; f.l.d.; d.i. la suprafață; sec. III d.Ch.; MIAZ Inv. CC 401/1966.

6. Aplică; din bronz turnat; fragment; vârful cuiului rupt; d = 1,25 cm; gr ramă = 1 mm; gr placă 1 mm; email verde; cercul central și trei raze din email albastru; sec. III d.Ch.; Porolissum; passim; MIAZ f.n.i.

7. Aplică; din bronz turnat; întreagă; dar cuiul îndoit; d = 1,2 cm; gr placă = 1,1 mm; gr ramă = 1 mm; marginile ramei zimțate; email verde; cercul central cu email albastru, iar razele cu email galben; sec. II d.Ch.; Porolissum; amfiteatru; a = 1,80 m; MIAZ Inv. CC 54/1985.

8. Aplică; din bronz turnat; fragment; cuiul rupt; d = 1,2 cm; gr placă = 1,2 mm; gr ramă = 1 mm; rama zimțată; email verde; raze din email albastru; sec. III d.Ch.; Porolissum amfiteatru; passim; MIAZ Inv. CC 73/1984.

9. Aplică; din bronz turnat; fragment; cuiul rupt; d = 1,1 cm; gr placă = 1 mm; gr ramă = 1 mm; fond de email galben; cercul din centru din email roșu; razele din email brun închis spre negru; Porolissum; f.l.d.; MIAZ Inv. CC 244/1958.

Gudea 1989, p. 634, nr. 35, pl. CCI/35.

10. Aplică; din bronz turnat; fragment; cuiul rupt; d = 1,5 cm; gr placă = 1,1 mm; gr ramă = 1 mm; fond de email galben; cercul central email roșu; razele din email brun închis spre negru; Porolissum; f.l.d.; sec. III d.Ch.; MIAZ Inv. CC 244/1958.

Gudea 1989, p. 634, nr. 38, pl. CCI/38.

11. Aplică; din bronz turnat; fragment; vârful cuiului rupt; d = 1,5 cm; gr ramă = 1,00 mm; gr placă = 1,3 mm; baza de email pierdută; razele din email albastru închis; în cercul central email galben-portocaliu; sec. III d.Ch.; Buciumi castru; MIAZ Inv. CC 227/1968.

12. Aplică; din bronz turnat; fragment; cuiul rupt; d = 1,4 cm; gr placă = 1,3 mm; gr ramă = 1 mm; fond de email brun; în cercul central email roșu, raze din email albastru deschis; sec. III d.Ch.; Porolissum; oraș; sectorul L, clădirea L5; MIAZ Inv. CC 304/1991.

13. Aplică; din bronz turnat; fragment; marginea ruptă parțial; cuiul rupt; d = 1,4 cm; gr ramă = 1 mm; gr placă de 1,2 mm; fond de email galben portocaliu; în cercul central email roșu; raze din email verde; sec. III d.Ch.; Porolissum f.l.d.; MIAZ Inv. CC 251/1958.

Gudea 1989, p. 634, nr. 37, pl. CCI/37.

14. Aplică; din bronz turnat; fragment; cuiul rupt; o parte din margine ruptă; d = 1,1 cm; gr ramă = 1 mm; gr placă = 1,2 mm; fond de email galben; în cercul central email roșu, razele din email albastru; sec. III d.Ch.; Porolissum f.l.d.; MIAZ Inv. CC 244/1958.

Gudea 1989, p. 634, nr. 39, pl. CCI/39.

15. Aplică; din bronz turnat; fragment; cuiul rupt; d = 1,4 cm; gr placă = 1,2 mm; gr ramă = 1,2 mm; pe placă au fost săpate 6 locașe triunghiulare umplute apoi cu email roșu; în mijlocul plăcii buclon, iar spațiul umplut cu email albastru; Porolissum f.l.d.; MIAZ Inv. CC 733/1980.

Gudea 1989, p. 630, nr. 17, pl. CC/17.

16. Aplică; din bronz turnat; fragment; ciulele rupte; d = 1,5 cm; la mijloc cerculeț; în spațiul dintre cerculeț și ramă incizii triunghiulare cu vârful spre centru umplute cu email roșu; Porolissum; f.l.d.; sec. III d.Ch.; MIAZ Inv. CC 731/1958.

Gudea 1989, p. 630, nr. 16, pl. CC/16.

Planșa II

Aplici disc de dimensiuni mici bicolore

1. Aplică; din bronz turnat; fragment; marginea discului deteriorată; cuiul rupt; d = 1,1 cm; gr placă = 1,2 cm; gr ramă = 1 mm; în cercul din mijloc email brun; în cercul exterior email roșu brun; sec. III d.Ch.; Porolissum f.l.d.; MIAZ Inv. VV 244/1958.

Gudea 1989, p. 632, nr. 12, pl. CCI/12.

2. Aplică; din bronz turnat; fragment; virful cuiului rupt; d = 1,2 cm; gr placă = 1,2 mm; gr ramă = 1,1 mm; în cercul central email roșu; în cercul exterior email roșu brun; sec. III d.Ch.; Porolissum f.l.d.; MIAZ Inv. CC 244/1958.

Gudea 1989, p. 632, nr. 8, pl. CCI/8.

3. Aplică; din bronz turnat; fragment; discul rupt parțial, cuiul rupt la virf; d = 1,2 cm; în cercul central emailul a căzut; în cercul exterior email brun roșcat; Porolissum; f.l.d.; MIAZ Inv. CC 244/1958.

Gudea 1989, p. 632, pl. CCI/27.

5. Aplică; din bronz turnat; fragment; lipsește jumătate din piesă, cuiul rupt; d = 1,2 cm; gr placă = 1,1 mm; gr ramă = 1 mm; în cercul central emailul a căzut; în cercul exterior email roșu; Porolissum; f.l.d.; sec. III d.Ch.; MIAZ Inv. CC 251/1958.

Gudea 1989, p. 632, nr. 7, pl. CCI/7.

6. Aplică; din bronz turnat; fragment; cuiul rupt; d = 1,4 cm; gr ramă = 1,5 mm; gr placă = 1,2 mm; marginile teșite; în cercul central email roșu; în cercul exterior email verde; sec. III d.Ch.; Porolissum f.l.d.; MIAZ Inv. CC 251/1958.

Gudea 1989, p. 635, nr. 50, pl. CCI/50.

7. Aplică; din bronz turnat; fragment; discul turtit lateral, cuiul rupt; d = 1,3 cm; gr placă = 1,1 cm; gr ramă = 1,3 mm; în cercul central email roșu; în cercul exterior email verde; sec. III d.Ch.; Porolissum f.l.d.; MIAZ Inv. CC 244/1958.

Gudea 1989, p. 635, nr. 50, pl. CI/50.

8. Aplică; din bronz turnat; fragment; cuiul rupt; d = 1,5 cm; gr placă = 1,2 mm; gr ramă = 1,2 mm; în cercul central emailul lipsește, dar se văd urme roșii; în cercul exterior email verde; sec. III d.Ch.; Porolissum f.l.d.; MIAZ Inv. CC 244/1958.

Gudea 1989, p. 635, nr. 51, pl. CCI/51.

9. Aplică; din bronz turnat; fragment; virful cuiului rupt; d = 1,3 cm; gr placă = 1,1 mm; gr ramă = 1,2 mm; în cercul central și cel exterior email verde; sec. III d.Ch.; MIAZ Inv. CC 724/1980; Porolissum f.l.d.

Gudea 1989, p. 633, nr. 29, pl. CCI/29.

10. Aplică; fragment; virful cuiului rupt; din bronz turnat; d = 0,9 cm; gr placă = 1,1 mm; gr ramă = 1 mm; cerc central mic gol; în cercul exterior email albastru; sec. III d.Ch.; Porolissum f.l.d.; MIAZ Inv. CC 244/1958.

Gudea 1989, p. 632, nr. 6, pl. CCI/6.

11. Aplică; din bronz turnat; fragment; cuiul rupt; marginea ramei ruptă; d = 1,5 cm; gr ramă = 1,2 mm; gr placă = 1,1 mm; în cercul central email roșu; în cercul exterior email albastru; sec. III d.Ch.; Porolissum f.l.d.; MIAZ Inv. CC 244/1958.

Gudea 1989, p. 632, nr. 14, pl. CCI/14.

12. Aplică; din bronz turnat; fragment; cuiul rupt; d = 1,4 cm; gr placă = 1,1 mm; gr ramă = 1 mm; în cercul central email roșu; în cercul exterior email albastru; sec. III d.Ch.; Porolissum f.l.d.; MIAZ Inv. CC 244/1958.

Gudea 1989, p. 632, nr. 13, pl. CCI/13.

13. Aplică; din bronz turnat; fragment; cuiul rupt; d = 1,3 cm; gr placă = 1,1 mm; gr ramă = 1 mm; email verde păstrat pe jumătate; puncte de email albastru încastrate simetric; sec. III d.Ch.; Porolissum f.l.d.; MIAZ Inv. CC 401/1966.

14. Aplică; din bronz turnat; fragment; o parte din disc ruptă, cuiul pe jumătate rupt; d = 1,5 cm; gr placă = 1,7 mm; gr ramă = 2 mm; email galben în cercul exterior; în cercul central email roșu; sec. III d.Ch.; Porolissum; oraș, sectorul L, clădirea L5; MIAZ Inv. CC 303/1901.

15. Aplică; din bronz turnat; fragment; cuiul rupt pe jumătate; d = 1,1 cm; gr placă = 1 mm; gr ramă = 1 mm; în cercul central email galben? în cercul

exterior emailul pierdut; sec. III d.Ch.; Porolissum castru Pomet; latura de Sud-Vest; la suprafață; MIAZ Inv. CC 73/1980.

16. Aplică; din bronz turnat; fragment; cuiul rupt; d = 1,3 cm; gr placă = 1 mm; gr ramă = 1 mm; în cercul central email roșu; în cercul exterior email galben; sec. III d.Ch.; Porolissum; castru Pomet, la suprafață; MIAZ Inv. CC 37/1978.

Planșa III

Aplice de dimensiuni mici cu emailul pierdut

1. Aplică; din bronz turnat; fragment; cuiul rupt parțial; d = 0,9 cm; gr placă = 1 mm; gr ramă = 1,2 mm; sec. III d.Ch.; Porolissum f.l.d.; MIAZ Inv. CC 244/1938.

Gudea 1989, p. 632, nr. 2, pl. CCI/2.

2. Aplică; din bronz turnat; fragment; vârful cuiului rupt; d = 1,00 cm; gr placă = 1 mm; gr ramă = 1 mm; sec. III d.Ch.; Porolissum; castru Pomet, principia, la suprafață; MIAZ Inv. CC 73/1980.

3. Aplică; din bronz turnat; fragment; vârful cuiului rupt; d = 1,4 cm; gr placă = 1 mm; gr ramă = 1 mm; sec. III d.Ch.; Porolissum f.l.d.; MIAZ Inv. CC 244/1958.

Gudea 1989, p. 634, nr. 49, pl. CCI/49.

4. Aplică; din bronz turnat; întreagă; d = 1,5 cm; L cui = 0,5 cm; gr placă = 1,3 mm; gr ramă = 1,2 mm; sec. III d.Ch.; Porolissum f.l.d.; MIAZ Inv. CC 179/1978.

5. Aplică; din bronz turnat; fragment; vârful cuiului rupt; d = 1,1 cm; gr placă = 1 mm; gr ramă = 1 mm; sec. III d.Ch.; Porolissum f.l.d.; MIAZ Inv. CC 251/1968.

6. Aplică; din bronz turnat; fragment; o parte din disc ruptă; cuiul rupt parțial; d = 1,3 cm; gr placă = 1 mm; gr ramă = 1 mm; sec. II d.Ch.; Porolissum; castru Pomet, latus dextrum, praetorium; MIAZ f.n.i.

7. Aplică; din bronz turnat; întreagă; d = 1,2 cm; L cui = 0,5 cm; gr placă = 1,1 mm; gr ramă = 1 mm; sec. II d.Ch.; Porolissum; castru Pomet, latus dextrum, praetorium; MIAZ f.n.i.

8. Aplică; din bronz turnat; fragment; vârful cuiului rupt; d = 1,1 cm; gr placă = 1 mm; gr ramă = 1 mm; sec. III d.Ch.; Porolissum; castru Pomet, latura de Nord-Est, la suprafață; MIAZ f.n.i.

9. Aplică; din bronz turnat; fragment; vârful cuiului rupt; d = 1,1 cm; gr placă = 1 mm; gr ramă = 1 mm; sec. III d.Ch.; Porolissum f.l.d.; MIAZ Inv. CC 251/1958.

Gudea 1989, p. 632, nr. 4, pl. CCI/4.

10. Aplică; din bronz turnat; fragment; cuiul rupt aproape în întregime; d = 1,1 cm; gr placă = 1 mm; gr ramă = 1 mm; sec. III d.Ch.; Porolissum f.l.d.; MIAZ Inv. CC 244/1958.

11. Aplică; din bronz turnat; fragment; marginea discului ruptă, vârful cuiului rupt; d = 1,4 cm; gr placă = 1 mm; gr ramă = 1 mm; un contra nit în spațiul cu email; sec. III d.Ch.; Porolissum f.l.d.; MIAZ Inv. CC 251/1958.

Gudea 1989, p. 634, nr. 47, pl. CCI/47.

12. Aplică; din bronz turnat; fragment; vârful cuiului rupt; d = 1,5 cm; gr placă = 1 mm; gr ramă = 1,2 mm; sec. III d.Ch.; Porolissum f.l.d.; MIAZ Inv. 744.

Planșa III

Aplice de dimensiuni mijlocii bicolore

1. Aplică; din bronz turnat; fragment; vârful cuiului rupt; d = 1,8 cm; gr placă = 1,1 mm; gr ramă = 1,4 mm; în cercul central email roșu; în cercul exterior email verde; sec. III d.Ch.; Porolissum f.l.d.; MIAZ Inv. CC 244/1958.

Gudea 1989, p. 633, nr. 23, pl. CCI/23.

2. Aplică; din bronz turnat; fragment; o parte din ramă ruptă, vârful cuiului rupt; d = 1,8 cm; gr placă = 1 mm; gr ramă = 1,1 mm; în cercul central email roșu; în cercul exterior email verde; sec. III d.Ch.; Porolissum f.l.d.; MIAZ Inv. CC 244/1958.

Gudea 1989, p. 632, nr. 16, pl. CCI/16.

3. Aplică; din bronz turnat; fragment; o parte din disc ruptă; d = 1,8 cm; gr placă = 1,2 mm; gr ramă = 1,1 mm; în cercul central email roșu; în cercul exterior email verde; sec. III d.Ch.; Porolissum f.l.d.; MIAZ Inv. CC 1—3/1961.

Gudea 1989, p. 632, nr. 15, pl. CCI/15.

4. Aplică; din bronz turnat; întreagă; d = 2,00 cm; gr placă = 1,2 mm; gr ramă = 1,1 mm; în cercul central email roșu; în cercul exterior email verde; sec. III d.Ch.; Porolissum f.l.d.; MIAZ Inv. CC 247/1958.

Gudea 1989, p. 633, nr. 31, pl. CCI/31.

5. Aplică; din bronz turnat; fragment; o parte din disc ruptă; d = 1,8 mm; gr placă = 1,6 mm; gr ramă = 2 mm; în cercul central email galben(?); în cercul exterior email galben; sec. III d.Ch.; Buciumi castru; baracă; MIAZ Inv. CC 109/1970.

6. Aplică; din bronz turnat; întreagă; d = 1,8 cm; gr placă = 1,1 mm; gr ramă = 1,1 mm; în cercul central email roșu; în cercul exterior email verde; sec. III d. Ch.; Porolissum, oraș; sectorul L; MIAZ Inv. CC 179/1991.

7. Aplică; din bronz turnat; fragment; o parte din disc stricată; cuiul rupt parțial; d = 1,5 cm; gr placă = 1,2 mm; gr ramă = 1,2 mm; în cercul central email roșu; în cercul exterior email verde; sec. III d.Ch.; Porolissum f.l.d.; MIAZ Inv. CC 1—3/1961.

Gudea 1989, p. 632, nr. 10, pl. CCI/10.

8. Aplică; din bronz turnat; fragment; vârful cuiului rupt; d = 1,7 cm; d înel interior = 1,00 cm; gr ramă = 1,00 mm; cercul interior umplut cu email verde; sec. III d.Ch.; Porolissum f.l.d.; MIAZ Inv. CC 744/1955.

Gudea 1989, p. 630, nr. 21, pl. CCI/21.

9. Aplică; din bronz turnat; întreagă; numai vârful cuiului ușor tocit; d = 1,9 cm; gr placă = 1,1 mm; gr ramă = 1 mm; în cercul interior email roșu; în cercul exterior (sau cercurile exterioare) email verde; sec. III d.Ch.; Porolissum f.l.d.; MIAZ Inv. CC 156/1958.

Gudea 1989, p. 633, nr. 19, pl. CCI/19.

10. Aplică; din bronz turnat; fragment; marginile avariate, cuiul rupt; d nu se poate preciza; gr placă = 1 mm; în cercul central email roșu; în cercul exterior email verde; sec. III d.Ch.; Porolissum f.l.d.; MIAZ Inv. CC 251/1958.

Gudea 1989, p. 633, nr. 30, pl. CCI/30.

11. Aplică; din bronz turnat; fragment; cuiul rupt, cercul central distrus; d = 1,8 cm; gr placă = 1,1 mm; gr ramă = 1,3 mm; în cercul central email roșu; în cercul exterior email verde; sec. III d.Ch.; Porolissum f.l.d.; MIAZ Inv. CC 244/1958.

Gudea 1989, p. 632, nr. 11, pl. CCI/11.

12. Aplică; din bronz turnat; fragment; marginea discului ruptă, cuiul rupt; d = 2,3 cm; gr placă = 1,1 mm; gr ramă = 1 mm; în cercul central email albastru; în cercul exterior email roșu; sec. III d.Ch.; Porolissum f.l.d.; MIAZ Inv. CC 244/1958.

Gudea 1989, p. 633, nr. 32, pl. CCI/32.

13. Aplică; din bronz turnat; fragment; vârful cuiului rupt; d = 2,2 cm; gr placă = 1 mm; gr ramă = 1 mm; în cercul central email roșu; în cercul exterior email albastru; sec. III d.Ch.; Porolissum f.l.d.; MIAZ Inv. CC 251/1958.

Gudea 1989, p. 633, nr. 28, pl. CCI/28.

14. Aplică; din bronz turnat; fragment; vârful cuiului rupt; d = 1,6 cm; gr placă = 1,1 mm; gr ramă = 1 mm; în cercul central email roșu; în cercul exterior email albastru; sec. III d.Ch.; Porolissum f.l.d.; MIAZ Inv. CC 244/1958.

Gudea 1989, p. 632, nr. 17, pl. CCI/17.

15. Aplică; din bronz turnat; fragment? sau întreagă; d=1,8 cm; gr placă= 1,1 mm; gr ramă = 1,1 mm; în cercul central email roșu; în cercul exterior email albastru; sec. III d.Ch.; Porolissum f.l.d.; MIAZ Inv. CC 244/1958.

Gudea 1989, p. 633, nr. 18, pl. CCI/18.

16. Aplică; din bronz turnat; fragment; virful cuiului rupt; d = 1,8 cm; gr placă = 1,1 mm; gr ramă = 1,8 mm; în cercul central lipsește emailul; în cercul exterior email verde deschis cu puncte galbene; sec. II d.Ch.; Porolissum; clădirea vămii; birourile; MIAZ Inv. CC 265/1988.

Planșa V

Aplici de dimensiuni mijlocii bicolore și multicolore

1. Aplică; din bronz turnat; fragment; o parte din disc ruptă; d = 1,8 cm; gr placă = 1,1 mm; gr ramă = 1,6 mm; în cercul central email albastru; în cercul exterior email roșu; sec. II—III d.Ch.; Porolissum; oraș, sectorul L; MIAZ Inv. CC 305/1991.

2. Aplică; din bronz turnat; întreagă; d = 1,8 cm; gr placă = 1,1 mm; gr ramă = 1,2 mm; în cercul central emailul pierdut; în cercul exterior email roșu; sec. III d.Ch.; Porolissum f.l.d.; MIAZ Inv. CC 251/1958.

Gudea 1989, p. 632, nr. 9, pl. CCI/9.

3. Aplică; din bronz turnat; întreagă; d = 2,00 cm; gr placă = 1,2 mm; gr ramă = 1 mm; în cercul central email roșu; în primul cerc exterior email albastru; în al doilea cerc exterior email galben; sec. III d.Ch.; Porolissum castru Pomet; MIAZ Inv. CC 724/1980.

4. Aplică; din bronz turnat; fragment; o parte din marginea discului ruptă; d = 2,00 mm; gr placă = 1,6 mm; gr ramă = 1,4 mm; în cercul central email albastru; în cercul exterior email galben cu puncte mici roșii; sec. III d.Ch.; Porolissum; amfiteatru; MIAZ Inv. CC 574/1988.

5. Aplică; din bronz turnat; fragment; virful cuiului rupt; d = 1,9 cm; gr placă = 1,2 mm; gr ramă = 1 mm; în cercul central email brun(?); în cercul prim exterior email alb și albastru; în cercul exterior email verde; sec. III d.Ch.; Porolissum f.l.d.; MIAZ Inv. CC 244/1958.

6. Aplică; din bronz turnat; fragment; virful cuiului rupt; d = 2,00 cm; gr placă = 1,4 mm; gr ramă = 1 mm; emailul pierdut din cercul central și cel exterior; s-a păstrat email albastru în cercul intermediar; sec. III d.Ch.; Porolissum f.l.d.; MIAZ Inv. CC 244/1958.

7. Aplică; din bronz turnat; fragment; cuiul rupt; d = 1,7 cm; gr placă = 1,1 mm; gr ramă = 1 mm; în cercul central și cel intermediar emailul s-a pierdut; în cercul exterior pe fond de email roșu șase brațe din email albastru; sec. III d.Ch.; Porolissum f.l.d.; MIAZ Inv. 244/1958.

8. Aplică; din bronz turnat; fragment; cuiul rupt; d = 1,7 cm; gr placă = 1,2 mm; gr ramă = 1 mm; în cercul interior email albastru; în cercul exterior pe fond de email patru brațe din email albastru deschis; sec. III d.Ch.; Buciumi castru; MIAZ Inv. CC 278/1970.

9. Aplică; din bronz turnat; fragment; virful cuiului rupt; d = 1,6 mm; gr placă = 1,2 mm; gr ramă = 1 mm; rama crestată; în cercul central email galben; în cercul exterior pe fond de email brun-verzui, cinci brațe din email albastru; sec. III d.Ch.; Porolissum; castru Pomet, latus dextrum; MIAZ Inv. CC 66/1984.

10. Aplică; din bronz turnat; fragment; virful cuiului rupt; d = 2,2 cm; gr placă = 1,1 cm; gr ramă = 1 mm; rama teșită; în cercul central email de culoare roșie; în cercul exterior pe fond de email galben șase brațe din email brun închis; sec. III d.Ch.; Porolissum f.l.d.; MIAZ Inv. CC 244/1958.

Gudea 1989, p. 634, nr. 42, pl. CCI/42.

11. Aplică; din bronz turnat; întreagă; d = 1,6 cm; gr placă = 1,4 mm; gr ramă = 1,2 mm; emailul căzut; L cui = 0,6 cm; sec. III d.Ch.; Porolissum f.l.d.; MIAZ Inv. CC 251/1958.

Gudea 1989, p. 634, nr. 46, pl. CCI/46.

12. Aplică; din bronz turnat; fragment; jumătate din disc ruptă; cuiul rupt; d = 2,00 cm; gr placă = 1,4 mm; gr ramă = 2,5 mm; în cercul central email verde; în cercul exterior email galben; sec. III d.Ch.; Porolissum; castru Pomet, praetentura sinistra; MIAZ Inv. CC 433/1986.

Planșa VI

Aplici disc de dimensiuni mari (diametrul peste 2,00 cm)

1. Aplică; din bronz turnat; întreagă, doar cuiul îndoit; d = 2,2 cm; gr placă = 1,4 mm; gr ramă = 2 mm; în cercul central email galben; în cercul exterior email albastru-verzui; sec. III d.Ch.; Buciumi castru; MIAZ Inv. CC 169/1973.

2. Aplică; din bronz turnat; fragment; vârful cuiului rupt; d = 2,2 cm; gr placă = 1 mm; gr ramă = 2 mm; în cercul central email verde; în cercul exterior email galben; sec. III d.Ch.; Porolissum; vama romană; MIAZ Inv. CC 266/1988.

3. Aplică; din bronz turnat; fragment; cuiul rupt; d = 2,4 cm; gr placă = 1,2 mm; gr ramă = 2 mm; în cercul central email albastru; în cercul intermediar lipsește emailul; în cercul exterior email galben; sec. III d.Ch.; Porolissum f.l.d.; MIAZ Inv. CC 244/1958.

4. Aplică; din bronz turnat; fragment; discul păstrat parțial, vârful cuiului rupt; d probabil = 2,4 cm; gr placă = 1 mm; gr ramă = 2 mm; în cercul central email albastru; în cercul exterior email verde?; sec. III d.Ch.; Buciumi castru; baracă; MIAZ Inv. CC 50/1971.

5. Aplică; din bronz turnat; fragment; vârful cuiului rupt; d = 2,5 cm; gr placă = 1,2 mm; gr ramă = 1,1 mm; rama zimțată; sec. III d.Ch.; în cercul central email roșu; în cercurile exterioare email verde; Porolissum f.l.d.; MIAZ Inv. CC 251/1958.

Gudea 1989, p. 633, 20, pl. CCI/20.

6. Aplică; din bronz turnat; fragment; întreagă; cuiul scurt și aplatizat prin nituire; d = 2,1 cm; gr placă = 1,2 mm; gr ramă = 1,8 mm; în cercul central email roșu; în cercul exterior email verde; sec. III d.Ch.; Porolissum f.l.d.; MIAZ Inv. CC 244/1958.

Gudea 1989, p. 633, nr. 26, pl. CCI/26.

7. Aplică; din bronz turnat; fragment; cuiul rupt; d = 2,4 cm; gr placă = 1,2 mm; gr ramă = 1,8 mm; în cercul central email roșu; în cercurile exterioare email verde-albăstrui; sec. III d. Ch.; Porolissum f.l.d.; MIAZ Inv. CC 244/1958.

Gudea 1989, p. 633, nr. 25, pl. CCI/25.

8. Aplică; din bronz turnat; fragment; vârful cuiului rupt; d = 1,5 cm; gr placă = 1 mm; gr ramă = 1,3 mm; în cercul central email roșu; în cercurile exterioare email verde; sec. III d.Ch.; Porolissum f.l.d.; MIAZ Inv. CC 27/1958.

Gudea 1989, p. 633, nr. 21, pl. CCI/21.

9. Aplică; din bronz turnat; fragment; vârful cuiului rupt; d = 1,8 cm; gr placă = 1,2 cm; gr ramă = 2 mm; în cercul central email roșu; în cercul exterior email verde; sec. III d.Ch.; Porolissum f.l.d.; MIAZ Inv. CC 251/1958.

Gudea 1989, p. 633, nr. 23, pl. CCI/23.

10. Aplică; din bronz turnat; fragment; vârful cuiului rupt; d = 2,00 cm; gr placă = 1,2 mm; gr ramă = 1,4 mm; în cercul central email roșu; în cercul exterior email verde; sec. III d.Ch.; Porolissum f.l.d.; MIAZ Inv. CC 251/1958.

Gudea 1989, p. 633, nr. 22, pl. CCI/22.

11. Aplică; din bronz turnat; fragment; vârful cuiului rupt; d = 2,2 cm; gr placă = 1,4 mm; gr ramă = 1,2 cm; în cercul central email roșu; în cercurile exterioare email verde; sec. III d.Ch.; Porolissum f.l.d.; MIAZ Inv. CC 251/1958.

Gudea 1989, p. 633, nr. 24, pl. CCI/24.

12. Aplică; din bronz turnat; fragment; vârful cuiului rupt; d = 2,4 cm; gr placă = 1 mm; gr ramă = 1,4 mm; în cercul central email galben; în cercul intermediar emailul lipsește; în cercul exterior email brun?; sec. III d.Ch.; Porolissum f.l.d.; MIAZ Inv. CC 244/1958.

13. Aplică; din bronz turnat; întreagă; d = 2,00 cm; gr placă = 1 mm; gr ramă = 1 mm; emailul scurs; sec. III d.Ch.; Porolissum; castru Pomet; latus sinistrum, clădirea C4 (fabrica); MIAZ f.n.i.; Bd 577.

14. Aplică; din bronz turnat; fragment; cuiul rupt; d = 1,8 cm; gr placă = 1,2 mm; gr ramă = 0,8 mm; cercurile umplute cu email negru?; în cercul exterior în emailul negru? cerculețe cu email roșu; sec. III d.Ch.; Porolissum f.l.d.; MIAZ Inv. CC 244/1958.

Gudea 1989, p. 630, nr. 18, pl. CC/18.

15. Aplică; din bronz turnat; fragment; cuiul rupt; d = 2 cm; gr ramă = 1,2 mm; gr placă = 1,3 mm; emailul pierdut; Porolissum, castru Pomet, principia; MIAZ f.n.i.

Planșa VII

Aplici de dimensiuni mari bilocore și multicolore

1. Aplică; din bronz turnat; fragment; o parte din disc ruptă, cuiul rupt; d = 2,8 cm; gr placă = 1,2 mm; gr ramă = 1,3 mm; email nu se păstrează decât în cercul exterior; culoarea galbenă; cercul central spart; în cercul intermediar s-a pierdut emailul; sec. III d.Ch.; Porolissum f.l.d.; MIAZ Inv. CC 257/1958.

2. Aplică; din bronz turnat; fragment; discul rupt pe margini, cuiul rupt parțial; d = 2,2 cm; gr placă = 1 mm; gr ramă = 1 mm; marginile îndoite spre exterior; în cercul central email roșu; în cercul intermediar email verde; în cercul exterior email albastru; sec. II—III; Buciumi castru, principia; MIAZ Inv. CC 42/1974.

3. Aplică; din bronz turnat; fragment; vârful cuiului rupt; d = 2,4 cm; gr placă = 1,4 mm; gr ramă = 1,2 mm; rama crestată; în cercul central email verde; în cercurile exterioare emailul s-a pierdut; sec. III d.Ch.; Porolissum; f.l.d.; MIAZ Inv. CC 251/1958.

4. Aplică; din bronz turnat; fragment; discul rupt într-o parte; vârful cuiului rupt; d = 2,4 cm; gr placă = 1,3 mm; gr ramă = 2,1 mm; în cercul central email roșu; în cercul intermediar email albastru; în acest cerc au fost încastrate în emailul albastru patru ceruțele mici de email roșu; pe ramă într-un loc ceruțel de email verde; sec. III d.Ch.; Porolissum; castru Pomet, praetentura sinistra; MIAZ Inv. CC 443/1986.

5. Aplică; din bronz turnat; fragment; discul rupt parțial, vârful cuiului rupt; d = 2,1 cm; gr placă = 1 mm; gr ramă = 2 mm; în cercul central email roșu; în cercul intermediar pe fond de email galben patru raze de email albastru; în cercul exterior pe fond galben șase raze de email brun roșcat; sec. III d.Ch.; Porolissum f.l.d.; MIAZ Inv. CC 244/1958.

Gudea 1989, p. 634, nr. 36, pl. CCI/36.

6. Aplică, din bronz turnat; fragment; vârful cuiului rupt; d = 2,6 cm; gr placă = 1,2 mm; gr ramă = 1 mm; rama crestată; în cercul central email roșu; în cercul intermediar pe fond de email galben patru raze din email brun roșcat; în cercul exterior pe fond de email galben șase raze de email brun roșcat; sec. III d.Ch.; Porolissum f.l.d.; MIAZ Inv. CC 244/1958.

Gudea 1989, p. 634, nr. 43, pl. CCI/43.

7. Aplică; din bronz turnat; fragment; cuiul rupt; d = 2,6 cm; gr placă = 1,4 mm; gr ramă = 1,8 mm; în cercul central email de culoare roșie; în cercul intermediar emailul pierdut; în cercul exterior pe fond de email verde șase raze din email albastru; sec. III d.Ch.; Porolissum f.l.d.; MIAZ Inv. CC 244/1958.

Gudea 1989, p. 634, nr. 41, pl. CCI/41.

8. Aplică; din bronz turnat; fragment; o parte din disc ruptă, vârful cuiului rupt; d = 2,2 cm; gr placă = 1,4 mm; gr ramă = 2,3 mm; marginea discului răsfrintă; în cercul central email roșu; în cercul intermediar email verde; în cercul exterior pe fond de email albastru închis șase raze din email roșu; sec. III d.Ch.; Porolissum; amfiteatru; MIAZ Inv. CC 78/1984.

9. Aplică; din bronz turnat; fragment; cuiul rupt aproape în întregime; d = 2,6 cm; gr placă = 1,4 mm; gr ramă = 1,2 mm; rama crestată; în inelul central emailul a căzut; în cercul intermediar pe fond de email roșu patru brațe (raze) din email verzui; în cercul exterior pe fond de email cenușiu verzui șapte raze din email albastru, destul de asimetrice; sec. III d.Ch.; Porolissum f.l.d.; MIAZ Inv. CC 244/1958.

10. Aplică; din bronz turnat; fragment; vârful cuiului rupt; d=2,6 cm; gr placă=1,5 mm; gr ramă=1,2 mm; în cercul central email portocaliu; în cercul intermediar email de culoare verde și patru raze din email brun; în cercul exterior pe fond de email verde 9 raze de email albastru; sec. III d.Ch.; Porolissum f.l.d.; MIAZ Inv. CC 244/1958.

11. Aplică; din bronz turnat; întreagă; d = 2,2 cm; gr placă = 1,4 mm; gr ramă = 1 mm; marginile ramei răsfrinte; în cercul central email roșu; în cercul exterior email galben ca fond și cinci brațe (raze) din email roșu; sec. III d.Ch.; Românaș castru; MIAZ Inv. CC 136/1959.

12. Aplică; din bronz turnat; întreagă; d = 2,2 cm; gr placă = 1,4 mm; gr ramă = 1,5 mm; marginile discului răsfrinte; în cercul central email verde?; în cercul exterior email verde deschis ca fond, în care se află cinci raze din email albastru; sec. III d.Ch.; Buciumi castru, baracă; MIAZ Inv. CC 169/1973.

13. Aplică; din bronz turnat; fragment; cuiul rupt; d = 2,2 cm; gr placă = 1,2 mm; gr ramă = 1,3 mm; rama crestată; în cercul central email de culoare roșie; în cercul exterior pe fond de email galben, șapte raze din email brun închis; sec. III d.Ch.; Porolissum f.l.d.; MIAZ Inv. CC 244/1958.

Gudea 1989, p. 634, nr. 42, pl. CCI/42.

Planșa VIII

Aplici disc de dimensiuni mari și cu protuberanțe; multicolore

1. Aplică; din bronz turnat; fragment; vârful cuiului rupt; d = 3,00 cm; gr placă = 2,1 mm; gr ramă = 1,5 mm; rama crestată; placa are patru orificii dispuse simetric; d = 0,4 cm; orificiile sînt legate între ele prin două nervuri care se dispun în formă de cruce; în spațiul dintre ramă și orificii email de culoare verde deschis; sec. III d.Ch.; Porolissum; amfiteatru, pe arenă; MIAZ Inv. CC 732/1983.

2. Aplică; din bronz turnat; fragment; o parte din disc ruptă; cuiul îndoit și aplatizat; d = 3,2 cm; gr placă = 1,1 mm; gr ramă = 2,1 mm; marginile ramei îndoite spre exterior; în cercul central email de culoare albastră; în primul cerc intermediar email de culoare roșie; în al doilea cerc intermediar pe fond de email galben 9 raze din email negru-cenușiu; sec. III d.Ch.; Porolissum; vama romană, baracă; MIAZ Inv. CC 273/1988.

3. Aplică; din bronz turnat; fragment; vârful cuiului rupt; d = 2,00 cm; gr placă = 1,5 cm; gr ramă = 1,3 mm; în cercul central email albastru, în cercul în-culoare verde deschis; în cercul exterior pe fond de email roșu, patru raze din email albastru; în cele patru protuberanțe simetric dispuse se află email de culoare roșie; sec. III d.Ch.; Porolissum f.l.d.; MIAZ Inv. CC 244/1958.

Gudea 1989, p. 635, nr. 52, pl. CCI/52.

4. Aplică; din bronz turnat; fragment; vârful cuiului rupt; d = 2,1 cm; gr placă = 1,5 cm; gr ramă = 1,3 mm; în cercul central email albastru, în cercul intermediar email verde; în cercul exterior pe fond de email verde deschis șapte raze din email albastru violet; în cele patru protuberanțe dispuse simetric email de culoare verde; sec. III d.Ch.; Porolissum f.l.d.; MIAZ Inv. CC 244/1958.

5. Aplică; din bronz turnat; fragment; cuiul rupt parțial, protuberanțele rupte parțial; d = 2,2 cm; gr placă = 1,5 mm; gr ramă = 1,2 mm; în cercul central email de culoare galbenă; în cercul intermediar pe fond de email galben raze din email roșu; în cercul exterior email de culoare albastră; în protuberanțele dispuse simetric în centru un mic cerc de email roșu restul locașului umplut cu email albastru sec. III d.Ch.; Porolissum f.l.d.; MIAZ Inv. CC 10/1958.

Planșa IX

Aplici disc de dimensiuni mari cu o prelungire, aplici de forme diferite, aplici antropomorfe etc.

1. Aplică; din bronz turnat; fragment; o parte din disc ruptă, prelungirea patruleteră a discului ruptă; d = 1,6 cm; gr placă = 1,2 mm; gr ramă = 1 mm; în cercul central email roșu; în celelalte două cercuri lipsește emailul; sec. III d.Ch.; Porolissum f.l.d.; MIAZ Inv. CC 84/1979.

Gudea 1989, p. 635, nr. 56, pl. CCI/56.

2. Aplică; din bronz turnat; fragment; din prelungirea discului nu se păstrează decât o parte; d = 1,9 cm; gr placă = 1,3 mm; gr ramă = 1,2 mm; în cercul

central email de culoare albastră închisă; în cercul exterior email de culoare verde deschisă; sec. III d.Ch.; Porolissum f.l.d.; MIAZ Inv. CC 399/1966.

3. Aplică; din bronz turnat; fragment; din prelungirea discului se păstrează numai o parte; d = 1,8 cm; gr placă = 1,1 mm; gr ramă = 2,2 mm; în cercul central email de culoare albă?; în cercul exterior email de culoare roșie; sec. III d.Ch.; Porolissum f.l.d.; MIAZ Inv. CC 160/1958.

Gudea 1989, p. 635, nr. 57, pl. CCI/57.

4. Aplică; din bronz turnat; fragment; cuiul rupt; d = 2,8 cm; gr placă = 1,3 mm; gr ramă = 2,1 mm; la mijloc are un disc plin; d = 0,55 cm; spațiul umplut cu email roșu închis spre brun; sec. III d.Ch.; Porolissum f.l.d.; MIAZ Inv. CC 135/1958.

Gudea 1989, p. 630, nr. 15, pl. CC/15.

5. Aplică, din bronz turnat; fragment; marginile discului corodate; capetele niturilor rupte; d = 3,7 cm; gr disc neprecizabil; este format dintr-un disc exterior cu margine de 1,5 mm; și un disc central mai înalt cu 3 mm cu ramă de 3 mm; în discul central email de culoare roșie; în discul exterior email de culoare verde; sec. III d.Ch.; Porolissum f.l.d.; MIAZ Inv. CC 208/1958.

Gudea 1989, p. 629, nr. 5, pl. CC/5.

6. Aplică; din bronz turnat; întreagă; s-ar putea să fie un căpăcel?; d = 3,00 cm; iar un nit în formă de pion de șah; gr placă = 1,2 mm; discul are o ramă interioară formînd un cerc cu d = 2,2 cm; rama este lată de 1,2 mm; în interiorul acestei rame email de culoare albastră; sec. III d.Ch.; Romita, baie; MIAZ Inv. CC 326/1972.

7. Aplică; din bronz turnat; fragment; cuiele rupte; L = 2,8 cm; d cercuri 1 cm; gr ramă cerc = 1,1 mm; în cele două cercuri email de culoare albastră închisă; sec. III d. Ch.; Porolissum f.l.d.; MIAZ Inv. CC 160/1958.

8. Aplică; din bronz turnat; fragment; probabil a fost în formă de petală de floare; se păstrează două petale și cercul central; în cercul central cu d = 1,4 cm; rama de 1 mm; email de culoare galbenă; sec. III d.Ch.; Porolissum oraș; sectorul L; MIAZ Inv. CC 285/1991.

9. Aplică; din bronz turnat; fragment; virfurile cuielor rupte; L = 3,5 cm; d cerc = 1,2 cm; are formă de insectă?!; în cercul de la capăt email de culoare roșie; sec. III d.Ch.; Porolissum; castru Pomet; latus sinistrum, clădirea C4 (fabrica); MIAZ Inv. CC 236/1989.

10. Aplică; din bronz turnat; fragment; unul din cuie rupt; rama exterioară deteriorată; d = 2,8 cm; formată dintr-o placă, groasă de 2 mm peste care s-a turnat un inel gol în interior; în mijlocul acestuia o figură antropomorfă Athena(?); în spațiul dintre figură și inelul exterior email de culoare roșie; sec. III d.Ch.; Porolissum; castru Pomet; latus dextrum; clădirea C2; MIAZ f.n.i.

11. Aplică; din bronz turnat; fragment; cuiul și o parte din prelungirea discului rupte; d = 1,5 cm; gr placă = 1 mm; gr ramă = 1,2 mm; rama crestată; în interior în centru are un cerceuleț, acum gol; apoi un cerc din linie întretăiată; în spațiul dintre cerceulețul central și ramă urme de email verde; sec. III d.Ch.; Porolissum; vama romană; MIAZ f.n.i.

12. Aplică; din bronz turnat; fragment; unul din cuie rupt, protuberanțele exterioare rupte; d = 2,6 cm; se păstrează discul central în care sunt două inele concentrice umplute cu email de culoare roșie; în centru un element ornamental în formă de cruce; la exterior are mai multe, probabil șase protuberanțe rotunde; sec. III d.Ch.; Porolissum f.l.d.; MIAZ Inv. CC 136/1958.

Gudea 1989, p. 635, nr. 55, pl. CCI/55.

Planșa X

Aplici ovale bicolore și multicolore

1. Aplică; din bronz turnat; fragment; unul din cuie rupt parțial; L = 3,2 cm; l = 1,2 cm; gr placă = 1,3 mm; gr ramă = 1,2 mm; în ovalul central email de culoare galbenă; în cel exterior email de culoare albastră; sec. III d.Ch.; Porolissum; castru Pomet, principia; MIAZ Inv. CC 56 1981.

2. Aplică; din bronz turnat; fragment; cuiul rupt (sau cuiele) L = 2,1 cm; l = 1,00 cm; în mijloc are un cerceuleț umplut cu email de culoare roșie; în restul

spațiului pînă la ramă emailul s-a pierdut; sec. III d.Ch.; Porolissum; castrul Pomet, via principalis (sinistra); MIAZ f.n.i.

3. Aplică; din bronz turnat; fragment; un buton rupt; Lp = 2,8 cm; l = 1,3 cm; gr placă = 1 mm; gr ramă = 1,4 mm; în ovalul central email de culoare galbenă; în cel exterior email de culoare albastră; sec. III d.Ch.; Porolissum f.l.d.; MIAZ Inv. CC 399/1966.

4. Aplică; din bronz turnat; întreagă dar rama puțin corodată; L = 3,00 cm; l = 1,2 cm; gr placă = 1 mm; gr ramă = 1,4 mm în ovalul central email de culoare roșie; în cel exterior email de culoare verde deschisă; sec. III d.Ch.; Porolissum; amfiteatrul. MIAZ Inv. CC 87/1984.

5. Aplică; din bronz turnat; întreagă; L = 3,2 cm; l = 1,2 cm; gr placă = 1,2 mm; gr ramă = 1,5 mm; în ambele ovale emailul căzut; sec. III d.Ch.; Porolissum; castrul Pomet, principia; MIAZ Inv. CC 56/1981.

6. Aplică; din bronz turnat; întreagă, dar un cui foarte îndoit; L = 4,00 cm; l = 1,4 cm; gr placă = 1 mm; gr ramă = 1,3 mm; lateral pe o parte are două verigi; în ovalul central email de culoare galbenă; în cel exterior emailul scurs; sec. III d.Ch.; Porolissum f.l.d.; MIAZ Inv. CC 32/1975.

7. Aplică; din bronz turnat; fragment; se păstrează numai cca 2/3 din piesă; Lp = 3,00 cm; l = 1,8 cm; gr placă = 1,5 mm; gr ramă = 1,7 mm; în centru un cerculeț mic cu email de culoare albastră; în ovalul interior email de culoare galbenă; în cel exterior email de culoare albastră; sec. III d.Ch.; Buciumi castru; MIAZ Inv. CC 122/1970.

8. Aplică; din bronz turnat; întreagă, dar marginile protuberanțelor inelare rupte; L = 5,5 cm; l = 2,00 cm; gr placă = 2,2 mm; gr ramă = 2,3 mm; are o verigă de atîrnare și trei protuberanțe (laterale două și în capul opus verigii una); în ovalul interior email de culoare verde; în ovalul exterior email de culoare alburie cu pătrățele negre imprimate în el; sec. III d.Ch.; Porolissum; oraș; sectorul ML, clădirea LM1; MIAZ Inv. CC 440/1991.

9. Aplică; din bronz turnat; fragment; un cui rupt, protuberanțele laterale rupte parțial; unul din butoanele de capăt rupt; Lp = 4,2 cm; l = 1,8 cm; gr placă = 1,4 mm; gr ramă = 1,8 mm; în ovalul central emailul nu s-a păstrat; în cel exterior email de culoare verde; sec. II d.Ch.; Porolissum; vama romană, baracă; MIAZ Inv. CC 264/1988.

Planșa XI

Aplici patrulete bicolore

1. Aplică; din bronz turnat; întreagă; L = 7,00 cm; l = 1,8 cm; gr = 0,3 cm; la un capăt are două țîțini; la celălalt un decor din liniuțe; pe axa centrală cinci cercuri adîncite pline cu email albastru; de-o parte și de alta șase triunghiuri cu vîrfurile spre interior umplute cu email de culoare verde deschisă; sec. II d.Ch.; Porolissum; castrul Pomet, baraca B4; MIAZ Inv. CC 215/1989.

2. Aplică; din bronz turnat; întreagă, dar cuiele rupte; L = 5,8 cm; l = 1,6 cm; gr = 0,2 cm; la un capăt două țîțini; pe mijloc patru adîncituri în formă de romb cu email de culoare verde deschis și închis; lateral, chiar din margine cîte cinci adîncituri în formă de triunghi isoscel cu vîrfurile spre interior umplute cu email verde închis și verde deschis alternînd; simetric; sec. III d.Ch.; Porolissum; castrul Pomet; latul sinistrum, clădirea C4 fabrica; MIAZ Inv. CC 244/1984.

3. Aplică; din bronz turnat; întreagă; L = 7,00 cm; l = 2,00 cm; gr placă = 1,1 mm; la un capăt sunt patru țîține mici; pe placă sunt trei rînduri de adîncituri patrulete mici așezate simetric; la 3 mm de margini și la 2,5 mm între ele; L șirului = 4,2 cm; l = 1,5 cm; pătrățelele sunt umplute cu email verde și roșu alternînd simetric; sec. II d.Ch.; Buciumi castru; baraca 3; MIAZ Inv. CC 225/1970.

4. Aplică; din bronz turnat; fragment; marginile rupte, cuiele rupte; L = 2,00 cm; l = 1,4 cm; gr placă = 1 mm; pe placă se află nervuri formînd un desen complicat ca o ligatură între H+C; spațiul umplut cu email verde; sec. III d.Ch.; Porolissum f.l.d.; MIAZ Inv. CC 401/1966.

5. Aplică; din bronz turnat; fragment; cuiele rupte; L = 2,8 cm; forma întreagă nu se poate determina; l = 1,2 cm; partea bombată are caneluri transver-

sale oblice umplute cu email albastru; sec. III d.Ch.; Porolissum f.l.d.; MIAZ Inv. CC 123/1958.

Gudea 1989, p. 646, nr. 30, pl. CCVII, 30.

6. Aplică; din bronz turnat; fragment; cuiele rupte, protuberanța circulară (inelară) ruptă parțial; L = 3,00 cm; l = 1,2 cm; gr placă = 3 mm; gr ramă = 1 mm; rețea din nervuri întretăiate; în spațiile ei email de culoare albastru deschisă; sec. III d.Ch.; Porolissum f.l.d.; MIAZ Inv. CC 146/1958.

Planșa XII

Aplici patrulatere simple

1. Aplică; din bronz turnat; fragment; cuiele rupte; 3×2,5 cm; gr placă = 1,5 cm; suprafața emailată constă din pătrățele de cca 2,5×3 mm; unele sunt umplute cu email roșu încadrat de email negru; altele din pătrățele și mai mici alternând emailul alb și brun; sec. III d.Ch.; Buciumi castru; MIAZ Inv. CC 181/1974.

2. Aplică; din bronz turnat; fragment; marginea este ruptă și deformată într-un colț și pe o parte; 6×3,5 cm; gr placă = 1 mm; gr ramă = 4 mm; interiorul despărțit de nervuri formînd patrulatere regulate tot spațiul interior umplut cu email verde?; sec. III d.Ch.; Porolissum; castru Pomet, praetentura sinistru; MIAZ Inv. CC 403/1982.

3. Aplică; din bronz turnat; fragment; marginile afectate de coroziune, unul din cuie rupt; 3,5×1,8 mm; gr placă = 1 mm; interiorul împărțit pe lungime în trei părți de două nervuri; umplut cu email de culoare verde închisă spre albastru; un spațiu cu email de culoare roșie; sec. III d.Ch.; Porolissum f.l.d.; MIAZ Inv. 745.

4. Aplică; din bronz turnat; fragment; se păstrează jumătate din piesă; 4,5×39×0,25 cm; pe lung interiorul împărțit în două de o nervură; pe lat împărțit în mai multe (șase) părți de cinci nervuri; acest interior umplut cu email de culoare galbenă; sec. III d.Ch.; Porolissum f.l.d.; MIAZ f.n.i.

Planșa XIII

Aplici mari romboidale cu protuberanțe circulare

1. Aplică; din bronz turnat; fragment; discul central spart, iar două protuberanțe rupte; L = 8,00 cm; d protuberanță circulară = 2,00 cm; partea romboidală are trei fâgașe pentru email, dar emailul s-a pierdut; discurile au deasemenea două caneluri pentru email, dar și aici lipsește; sec. III d.Ch.; Buciumi castru, baraca nr. 5; MIAZ f.n.i.

N. Gudea — C. Pop, în *Castrul roman de la Buciumi*, Zălau, 1972, p. 72, nr. 1, pl. LXXIII, l = LXXIV, 3.

2. Aplică; din bronz turnat; fragment; se păstrează o porțiune din partea romboidală și numai una din protuberanțele circulare; Lp = 4,3 cm; d protuberanță = 2,00 cm; în mijlocul rombului central un cerc central cu email de culoare roșie; în cel de al doilea romb emailul lipsește ca și în cel exterior; în rombul intermediar email de culoare roșie; sec. III d.Ch.; Porolissum; castru Pomet, praetentura sinistru, baracă; MIAZ Inv. CC 416/1992.

NICOLAE GUDEA — DAN TAMBA

BESCHLÄGE MIT EMAIL AUS DER PROVINZ DACIA POROLISSENSIS

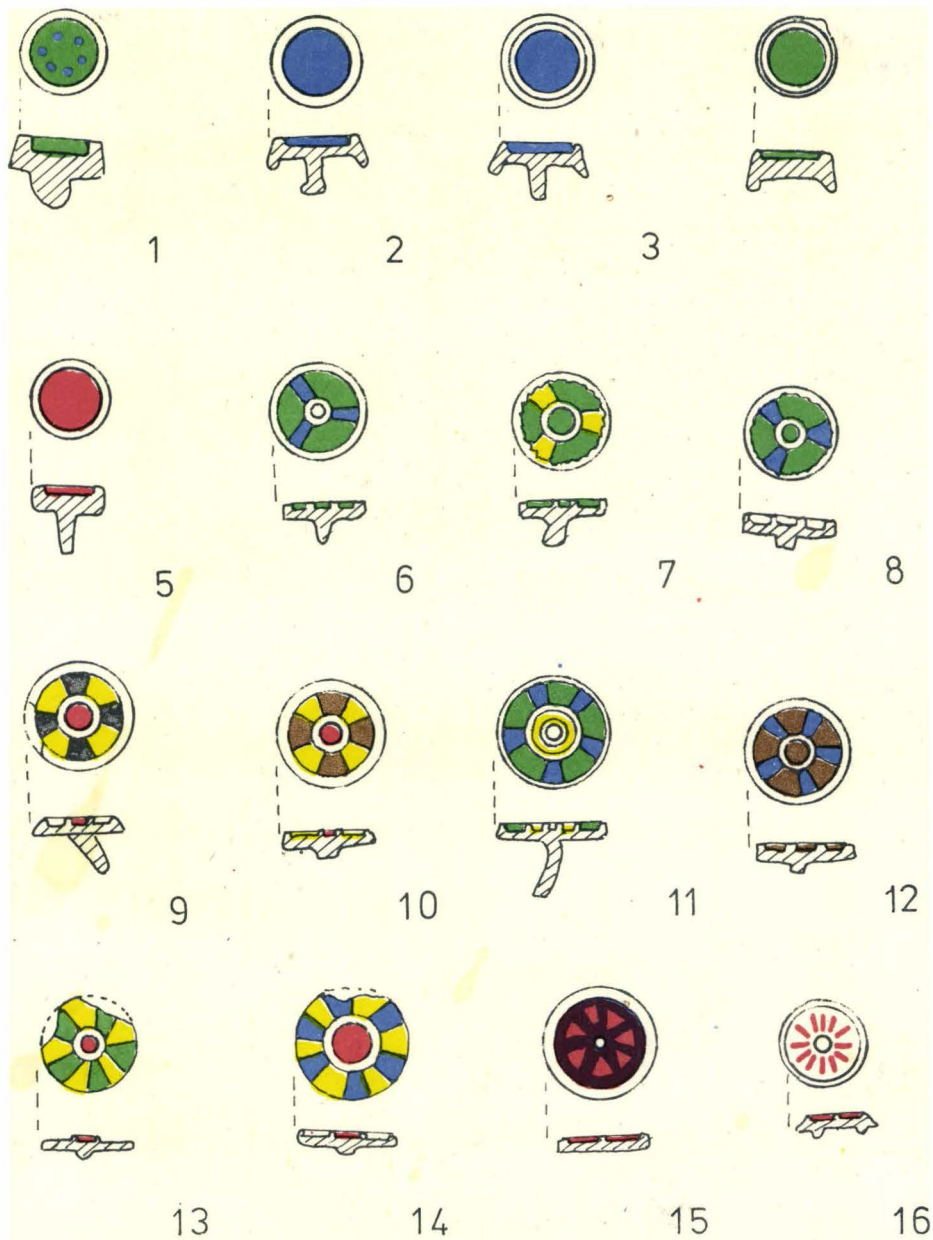
(Zusammenfassung)

Die Verfasser veröffentlichen die Beschläge mit Email von Porolissum (Moi-grad), aus dem Kastell von Românaș und aus dem Bad des Kastells von Românaș. Die Beschläge wurden nach Hauptformen und im Rahmen derselben nach der Art

der Anordnung des Emails oder manchmal sogar nach der Farbe des Emails gruppiert.

Weil die meisten veröffentlichten Gegenstände nicht gut datiert werden können, da sie zufällig entdeckt wurden, stellt die Gruppierung nach Formen jetzt bloß das Hauptkriterium der Einteilung dar. Man kann nicht bestimmen, ob die Vorliebe für die eine oder ander Form auch eine chronologische Bedeutung hat.

Die große Anzahl von Beschlägen und anderen emaillierten Schmuckgegenständen veranlaßt die Verfasser anzunehmen, daß Porolissum möglicherweise ein Zentrum zur Herstellung des Emails gewesen ist. Infolge der Tatsache, daß hier Glas hergestellt wurde und daß es Werkstätten für Gemmen und Perlen gab, nimmt der Verfasser an, daß hier wahrscheinlich eine Werkstatt für Email existierte.

Planşa I Aplici disc de dimensiuni mici unicolore (1 – 5) şi multicolore (6 – 16)

1

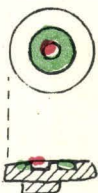
2

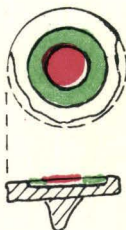
3

4

5

6

7

8

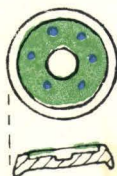
9

10

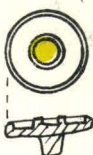
11

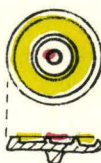
12

13

14

15

16

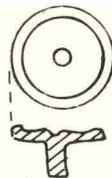
Planşa II Aplici disc de dimensiuni mici bicolore

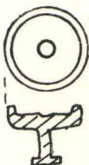
1

2

3

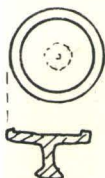
4

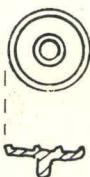
5

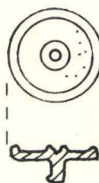
6

7

8

9

10

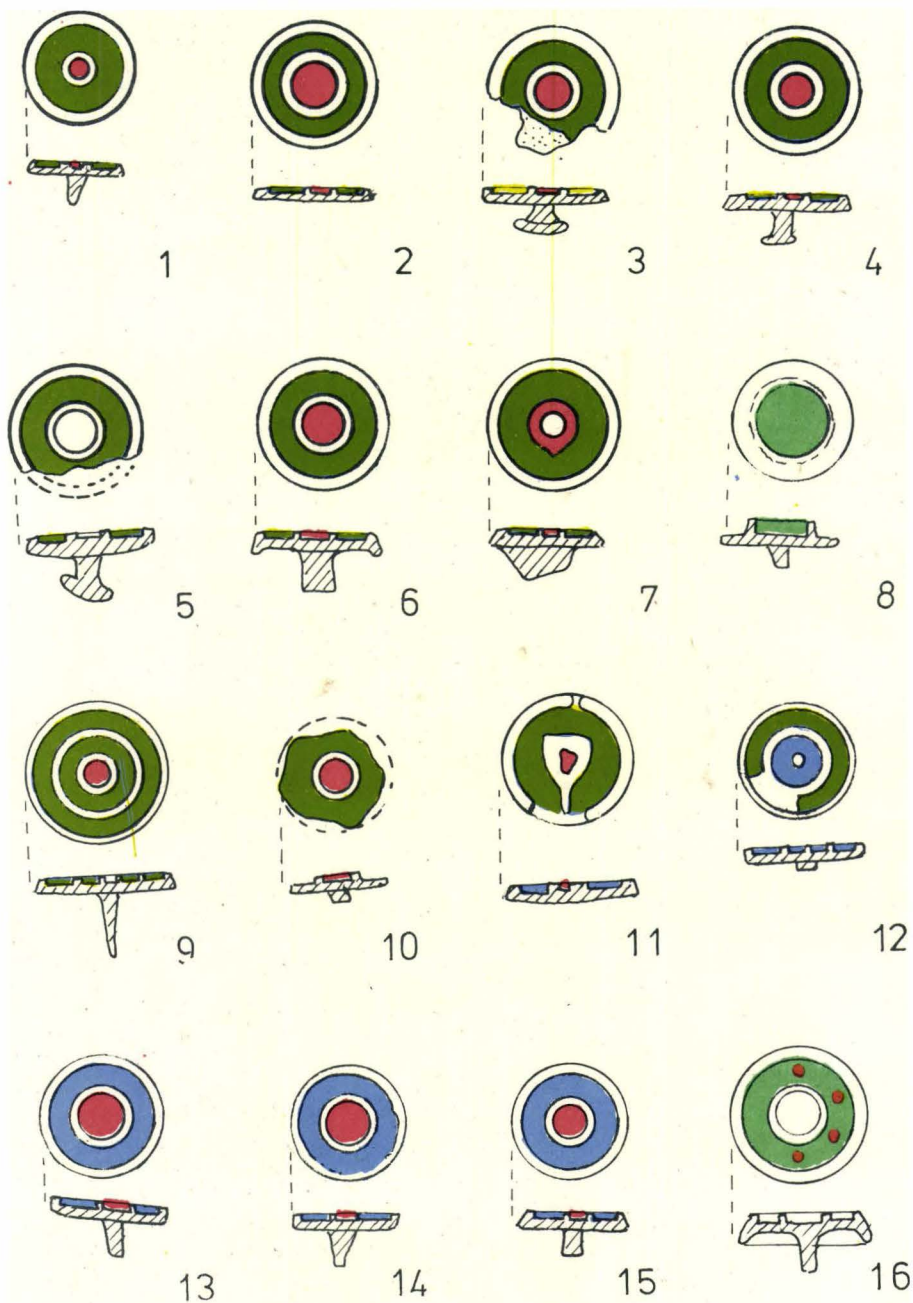

11

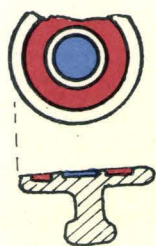

12

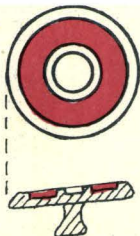
Planşa III Aplici disc de dimensiuni mici cu emailul căzut

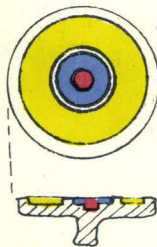
Planșa IV Aplici disc de dimensiuni mijlocii bicolore

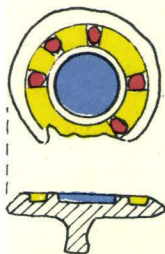
1

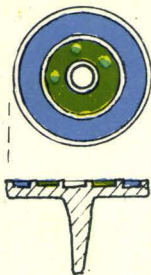
2

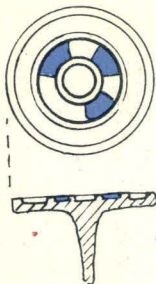
3

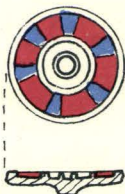
4

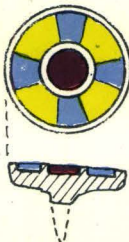
5

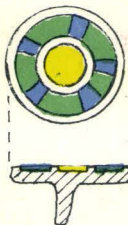
6

7

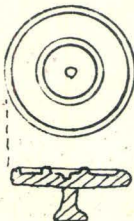
8

9

10

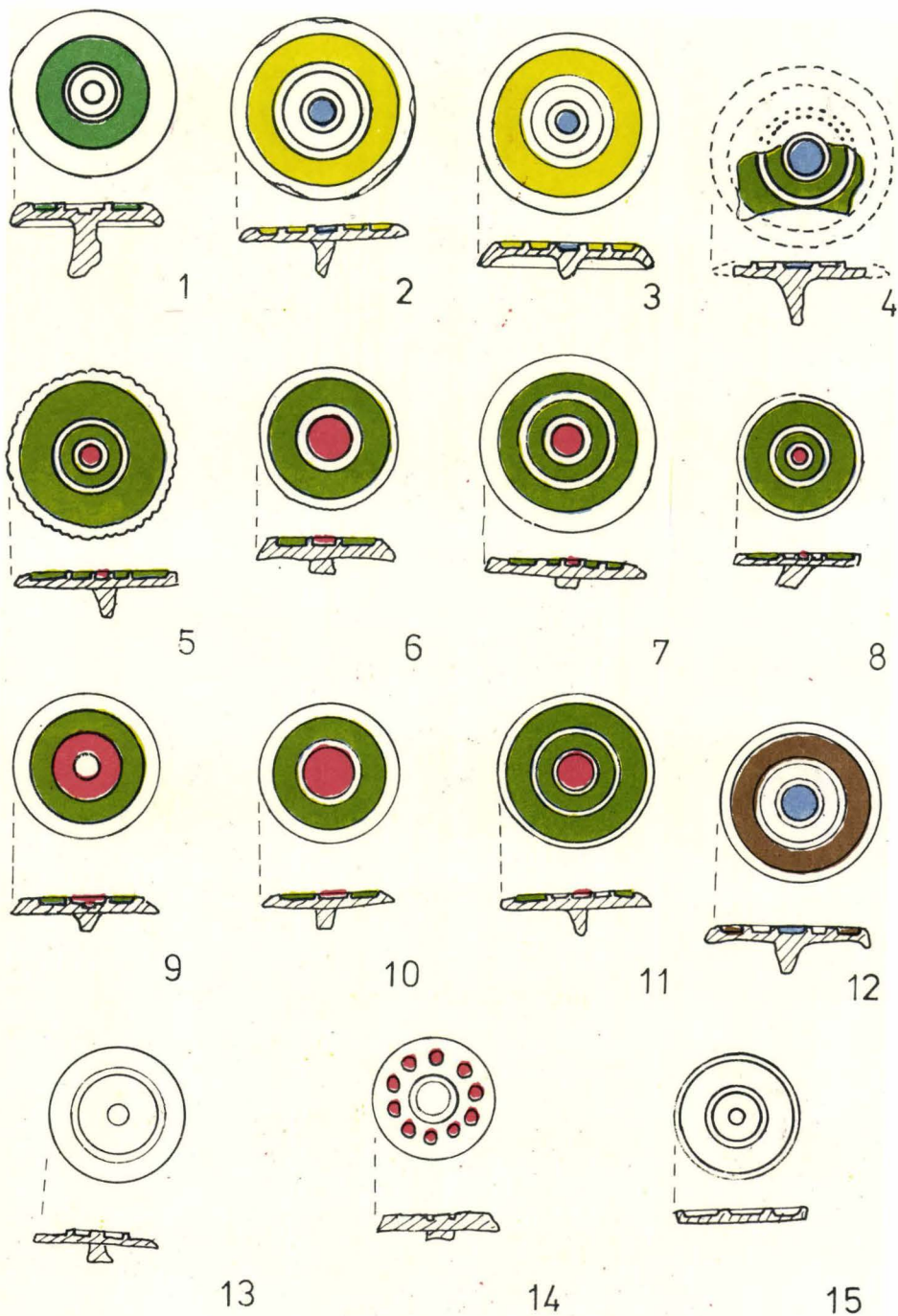

11

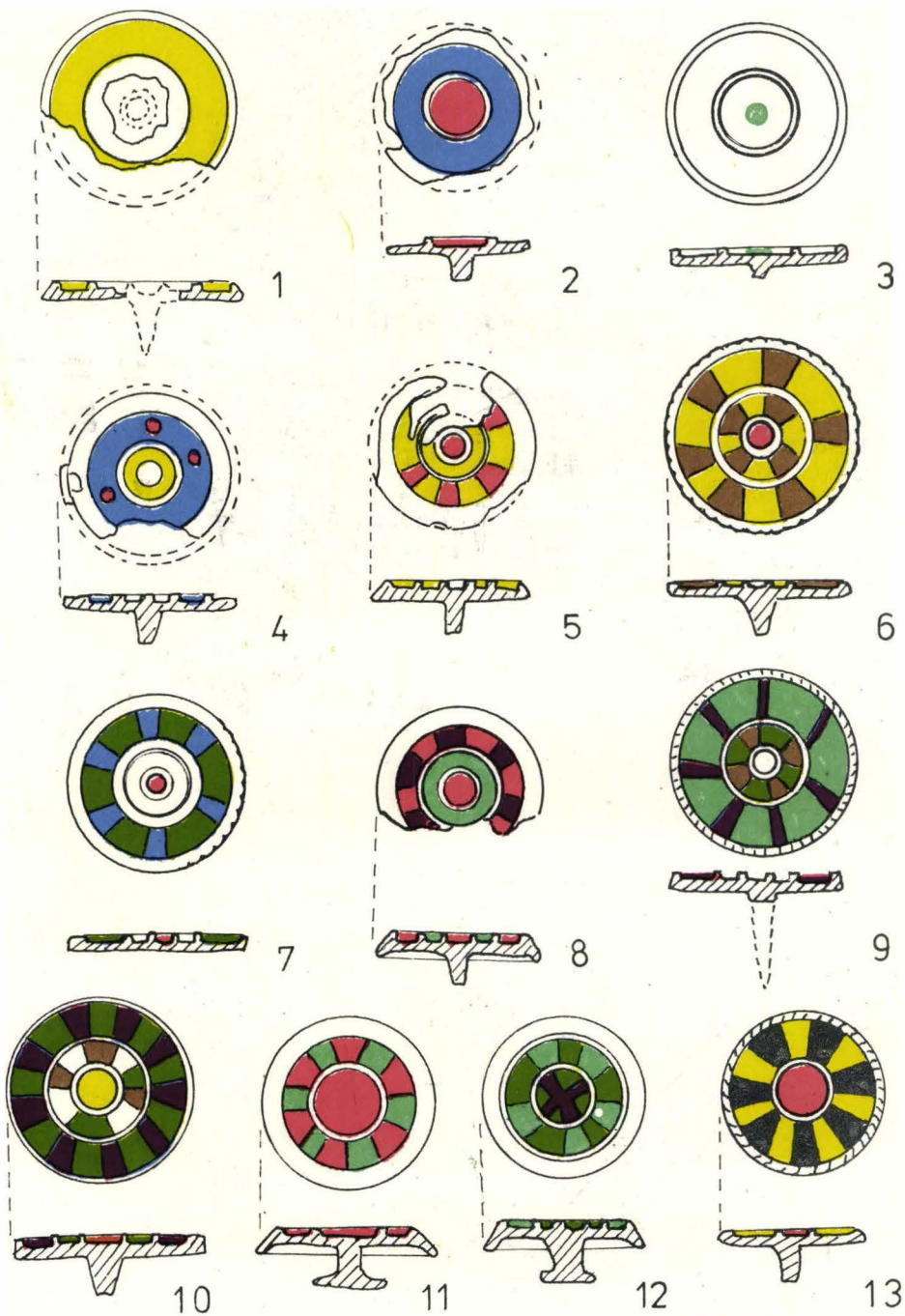

12

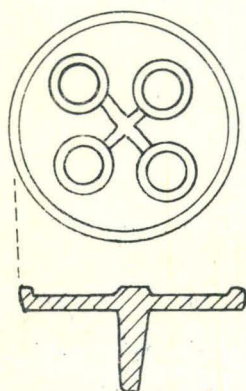
Planșa V Aplici disc de dimensiuni mijlocii bicolore (1 – 2) și multicolore (3 – 12)

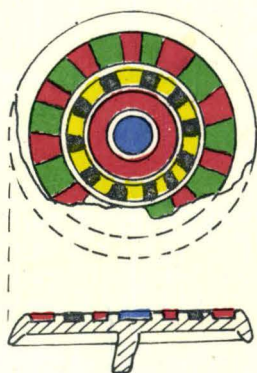
Planşa VI Aplici disc de dimensiuni mari bicolore

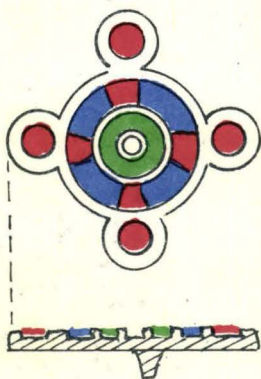
Planșa VII Aplici disc de dimensiuni mari bicolore (1 – 3) și multicolore (4 – 13)

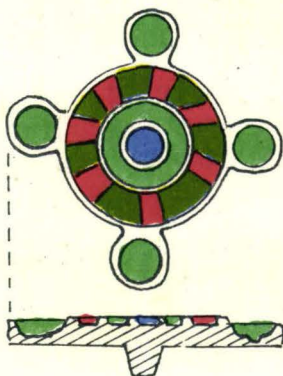
1

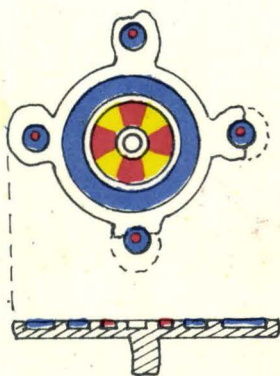
2

3

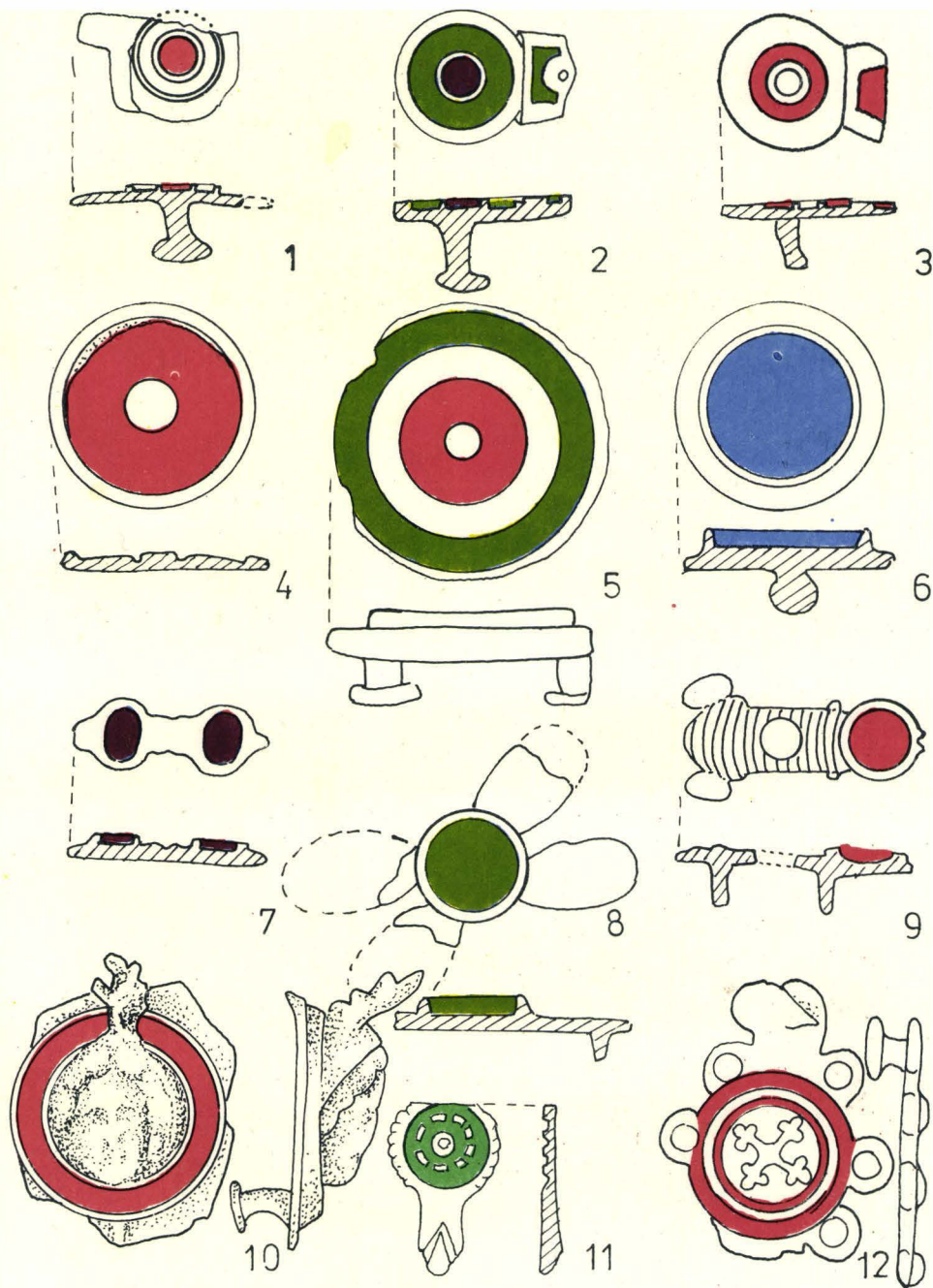

4

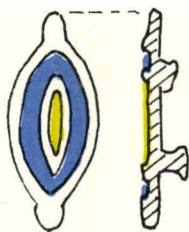

5

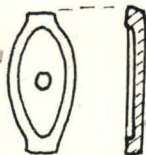
Planșa VIII Aplici disc de dimensiuni mari multicolore (1 – 2) și cu protuberanțe (3 – 5)

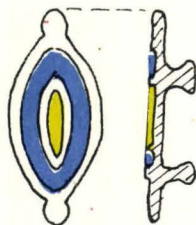
Planșa IX Aplici disc cu prelungire patrulateră (1-3) sau cu nucleu rotund și formă variabilă

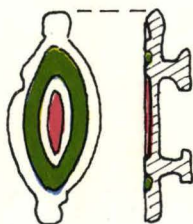
1

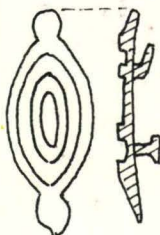
2

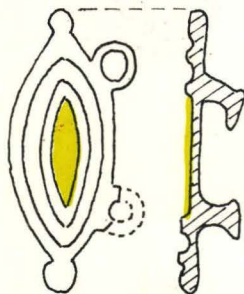
3

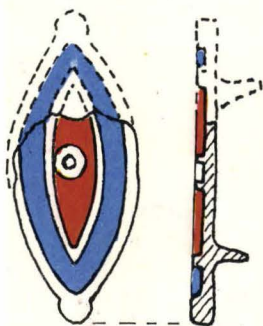
4

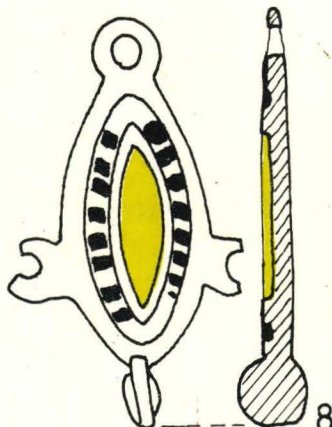
5

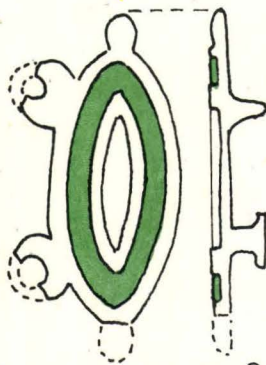
6

7

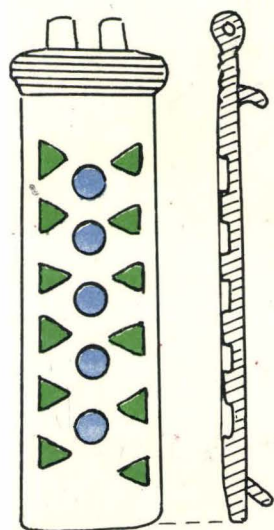

8

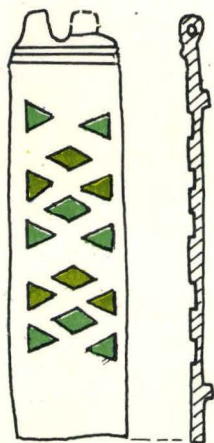

9

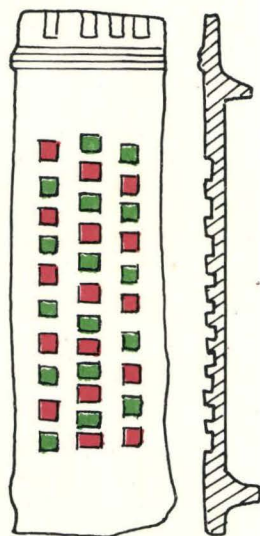
Planşa X Aplici ovale bicolore (1-6) și multicolore (7-9)

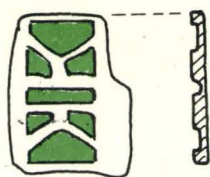
1

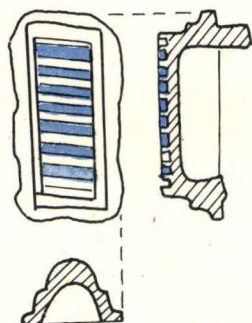
2

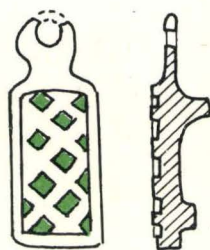
3

4

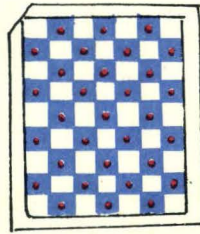

5

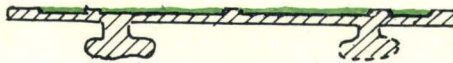
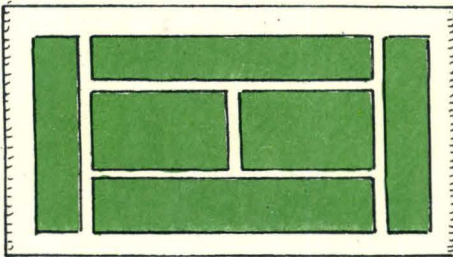

6

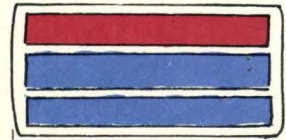
Planșa XI Aplici patrulatere bicolore (1-3) și monocolor (4-6)

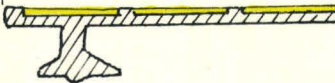
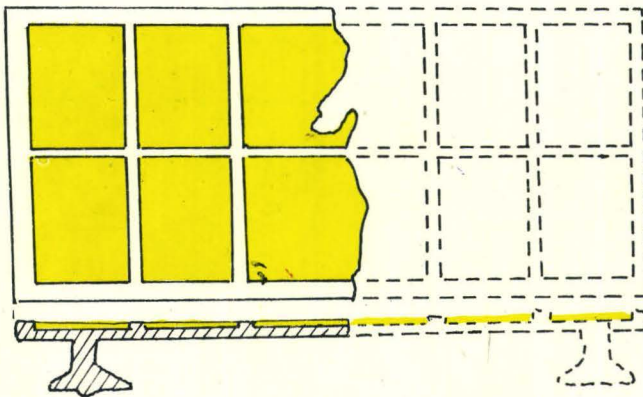
1

2

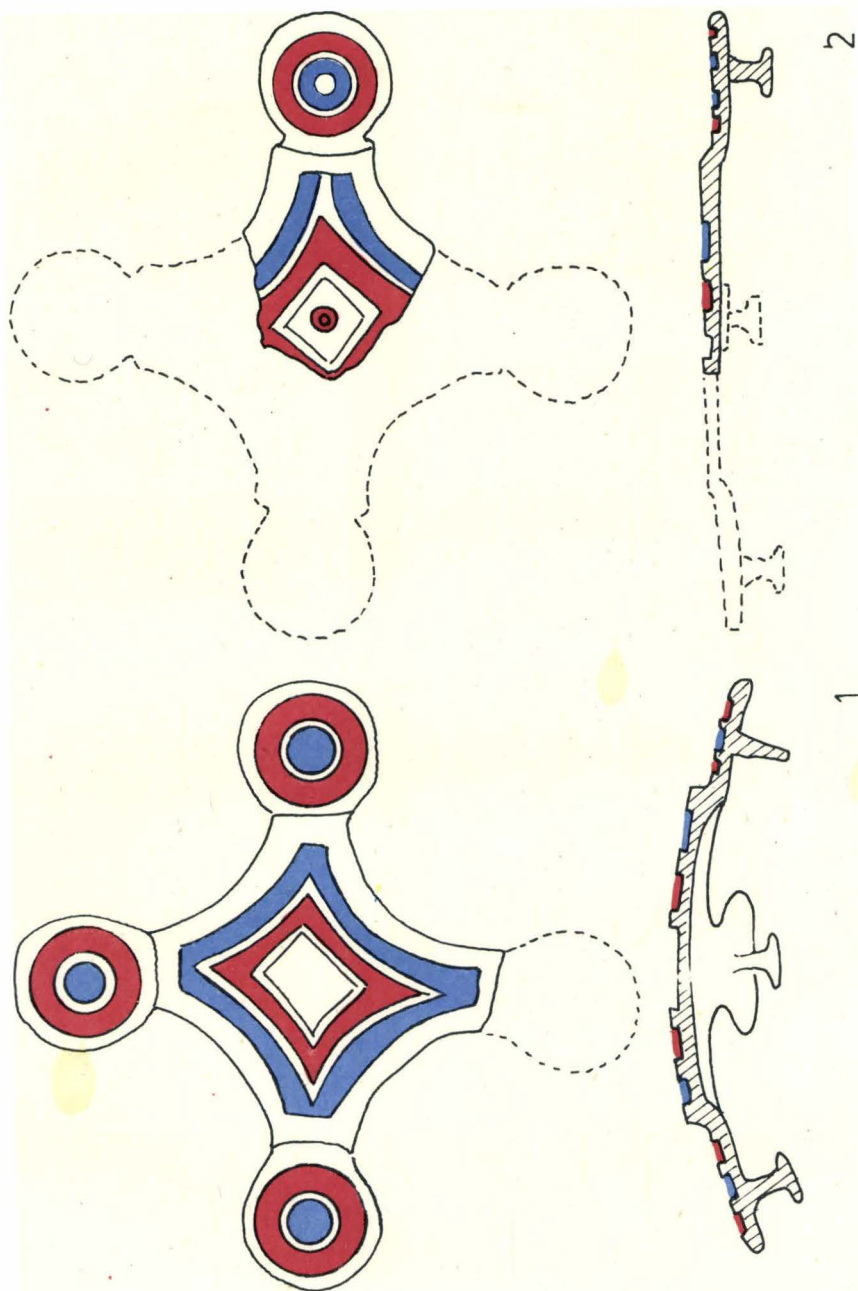

3

4

Planşa III Aplici patrulare multicolore

Plasa XIII Aplici mari romboidale cu protuberante circulare